

ศึกษาบทบาทของพระโสภณพัฒนอดม (ศรีเหลา อคฺคปณฺโญ) ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

A STUDY OF THE ROLE OF PHRASOPHONPATTANODOM (SRI LAO AGGAPANÑO) ON THE NATURAL
FOREST CONSERVATION

พระไชยยันต์ ปณฺญาชิโร (กำรินทร์)

สาขาวิชา พระพุทธศาสนา

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาบทบาทของพระโสภณพัฒนอดม (ศรีเหลา อคฺคปณฺโญ) ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้” การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ 2) เพื่อศึกษาแนวคิดของพระโสภณพัฒนอดม (ศรีเหลา อคฺคปณฺโญ) ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ 3) เพื่อศึกษาบทบาทของพระโสภณพัฒนอดม (ศรีเหลา อคฺคปณฺโญ) ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ งานวิจัยฉบับนี้เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร โดยค้นคว้าพระไตรปิฎก และเอกสารตำราวิชาการที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งมีการลงพื้นที่โดยการสัมภาษณ์และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้พบว่า พระพุทธศาสนากับทรัพยากรป่าไม้มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด มีแนวคิดที่เอื้ออาทรต่อธรรมชาติ โดยถือว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ธรรมชาติมีความสำคัญและมีความจำเป็น ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ พระพุทธศาสนาสอนให้มองธรรมชาติเป็นสภาพแวดล้อมที่งดงามน่ารื่นรมย์ เป็นปัจจัยหนึ่งของความสุข มองในฐานะเป็นปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนา รวมถึงมองธรรมชาติเป็นสิ่งที่น่าหวาดกลัว อีกทั้งพระพุทธเจ้าได้บัญญัติสิกขาบทต่างๆ ซึ่งปรากฏในพระวินัยปิฎก เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการทำลายและเอาเปรียบธรรมชาติ นอกจากนี้ยังมีหลักธรรมเกี่ยวกับป่าไม้ อาทิ ความกตัญญู ความเคารพยำเกรง

คำสำคัญ: การบวชต้นไม้, ภูมิปัญญาชาวบ้าน, การสืบชะตาแม่น้ำ, การทอดผ้าป่าต้นไม้

ABSTRACT

Thesis entitled "A Study of the Role of PhraSophonPattanom(SriLaksakakPornno) in Forest Resource Conservation" aimed (1) to study the Buddhist concept of forest resource conservation, to (2) explore the idea of PhraSophonPattanom (Sri laoAggapanno) in preserving and restoring forest resources, and to (3) study the role of PhraSophonPattanom forest conservation and restoration. This research is a documentary research on which Buddhist scriptures (Tipitaka) are based including related academic documents and texts together with fieldwork for interview and participator observation. Findings indicated Buddhism and forest resources are closely related with concept of caring for nature believing that man is a part of nature and nature is important and necessary. In human life Buddhism teaches human beings to look at nature as a beautiful, pleasant environment and as one factor of happiness contributing factor to the development, including looking at nature as a horrendous thing. It is clear that the Buddhahimself laid down different rules and regulations as shown in Vinayapitaka(Disciplinary codes) to prevent the destruction and exploitation of nature. There are also teachings related to forest such as gratitude, respect, veneration etc.

Keywords: Tree ordination, Folk wisdom, River Prolonging, Tree Phapa

บทนำ

ในสถานการณ์ปัจจุบัน ป่าไม้ในประเทศไทย ถูกบุกรุกทำลายจากมนุษย์จนเหลือเนื้อที่น้อยลงอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดปัญหามากมายตามมา อาทิเช่น พื้นดินปราศจากสิ่งปกคลุมเกิดความแห้งแล้ง ดินตื้นถูกน้ำพัดพา ลำห้วย ลำธารเหือดแห้งในฤดูแล้ง เกิดน้ำท่วมรุนแรงในฤดูฝนสัตว์ป่าไม่มีที่อยู่อาศัย สภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เลว ประชาชนชาติที่พึ่งพ่อน้อยใจ ผลผลิตทางเกษตรตกต่ำ ทำลายความอยู่ดีกินดีของประชาชน และส่งผลโดยตรงต่อเศรษฐกิจของประเทศชาติ ซึ่งถ้ามองโดยภาพรวมของการบุกรุกทำลายป่าไม้จะเห็นได้ว่า มนุษย์อาจทำไปเพราะขาดความรู้ คิดไม่ถึงว่าการกระทำจะส่งผลกระทบตามมามากมาย ไม่เห็นคุณประโยชน์ ของป่าไม้ ประกอบกับมนุษย์เห็นแต่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม ซึ่งถ้าปล่อยให้เหตุการณ์ดำเนินไปอย่างนี้ โดยไม่รับมาตรการแก้ไข สักวันหนึ่งคงไม่เหลือพื้นที่ป่าไม้แม้แต่ตารางวาเดียวไว้ให้อนุชนคนรุ่นหลัง มันอาจจะสายเกินไป ถ้าหากจะบอกว่าพรุ่งนี้จะเริ่มต้นอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จึงต้องหันมาดูแลป่าไม้ที่เหลืออยู่เพียงน้อยนิดให้คงไว้ แล้วร่วมมือกันฟื้นฟูพื้นที่เสื่อมโทรมไปให้กลับคืนสภาพเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์อีกครั้ง โดยการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ปลุกป่า ไม้ตัดไม้ ทำลายป่า แล้วจะเรียกน้ำ เรียกความชุ่มชื้น เรียกความอุดมสมบูรณ์มาได้เหมือนเดิม (ปฐฎาฐ จันทร์บุญเรือง, 2541)

บริเวณป่าไม้ในเขตพื้นที่ตำบลศรีถ้อย อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา เป็นป่าต้นน้ำลำธาร ที่ชาวบ้าน ชนานนามว่า “ห้วยขุนน้ำแม่ใจ” ลำน้ำนี้เป็นต้นน้ำของแม่น้ำอิงและไหลลงสู่กว๊านพะเยาในปี พ.ศ. 2516 รัฐบาลได้ทำสัญญาสัมปทานกับบริษัทเอกชน คือ บริษัทเชียงรายทำไม้ตามสัมปทานบัตร เลขที่ 170/2516 ลงวันที่ 14 พฤศจิกายน 2516 โครงการไม้กระยาเลย แม่ปืม-แม่พุง (ขร.12) ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ป่าไม้ในเขตตำบลศรีถ้อย ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำทั้งหมด ในสัญญานั้นจะมีระยะเวลาสัมปทาน 30 ปี ทำให้ทรัพยากรป่าไม้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ถูกทำลายอย่างต่อเนื่อง และการลักลอบตัดไม้ของชาวบ้านและนายทุนมีจำนวนเพิ่มขึ้นจนส่งผลให้เกิดภาวะขาดแคลนน้ำในลำห้วย ทำให้ไม่มีน้ำเพียงพอความต้องการในการอุปโภคบริโภคจึงเป็นปัญหาที่จะต้องอาศัยความร่วมมือของบุคคลและองค์กรหลายฝ่าย โดยการนำแนวคิดและวิธีการที่หลากหลายมาใช้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ทั้งตามหลักวิชาการและหลักความเชื่อทางศาสนา โดยการนำหลักพุทธธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยผนวกเข้ากับความเชื่อทางวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น รวมทั้งภูมิปัญญาชาวบ้านมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติตามวิถีการดำเนินชีวิตเพื่อจะสามารถรักษาสีเขียวของป่าให้คงอยู่ตลอดไป

จากจุดเริ่มต้นบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของท่านเริ่มต้นขึ้นอย่างจริงจังในปี พ.ศ. 2526 เมื่อเกิดเหตุการณ์ขัดแย้งระหว่างชาวบ้าน อันสืบเนื่องมาจากกรณีฝนไม่ตกต้อง ตามฤดูกาลชาวบ้านกลุ่มหนึ่งจึงเชื่อว่าพระพุทธรูปที่วัดดงอินตา เป็นพระอิมางนางแล้ง เป็นเหตุทำให้ฝนไม่ตกเป็นกาลกนิ์บ้านเมืองบันดาลให้ฝนแล้งจะต้องทำลาย แต่ชาวบ้านอีกกลุ่มหนึ่งไม่ยินยอม ท่านจึงต้องหาทางแก้ไข เจริญใกล้เกลี่ย ประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ แม้จะได้รับการโงะจางจากกลุ่มผู้ไม่เห็นด้วย แต่ท่านก็ได้แก้ไขปัญหาค้นคลี่คลายและได้รับการยอมรับในที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545)

พระโสภณพัฒนอดม (ศรีเหลา อคคปญโญ) เป็นผู้รู้ ผู้เข้าใจปัญหาทั้งทางโลกและทางธรรม โดยสามารถเชื่อมโยงหลักธรรมคำสอนเข้ากับธรรมชาติได้อย่างลึกซึ้งเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จากการเป็นผู้ที่เข้าใจวิถีชุมชน และเป็นพระนักอนุรักษ์ จึงได้สร้างสายสัมพันธ์ระหว่าง คนพื้นที่ราบกับพื้นที่สูงเข้าด้วยกัน โดยผ่านพิธีกรรมการบวชป่า และการสืบทอดแม่บ้าน อันเป็นกุศโลบายในการนำความเชื่อทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์กับภูมิปัญญาท้องถิ่นวัฒนธรรมพื้นเมืองทางภาคเหนือ สร้างขวัญกำลังใจและปลุกจิตสำนึกให้เห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ เผยแพร่ และสร้างจิตสำนึกผู้คนด้วยธรรมะ อาศัยบารมีธรรมเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ฝ่าฟันอุปสรรคนานัปการจนได้รับการยอมรับจากสังคมในวงกว้าง

พระโสภณพัฒนอดม (ศรีเหลา อคคปญโญ) เป็นผู้สนใจรักษาสีเขียวของป่า รักษาป่าไม้ และแม่น้ำมาโดยตลอด โดยคำนึงอยู่เสมอว่า “วัดคือบ้าน งานคือชีวิต ศิษย์คือลูกหลานชาวบ้านคือญาติพี่น้อง”

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
2. เพื่อศึกษาแนวคิดของพระโสภณพัฒนาคม (ศรีเหลา อคฺคปญฺโญ) ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้
3. เพื่อศึกษาบทบาทของพระโสภณพัฒนาคม (ศรีเหลา อคฺคปญฺโญ) ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา :มุ่งเน้นศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากร ป่าไม้ของพระพุทธศาสนา และแนวคิดรวมถึงบทบาทของพระโสภณพัฒนาคม (ศรีเหลา อคฺคปญฺโญ) ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้

ขอบเขตด้านประชากร :เมื่อศึกษาภาคเอกสารเพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้น และผู้วิจัยได้สำรวจเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) โดยสัมภาษณ์พระโสภณพัฒนาคม (ศรีเหลา อคฺคปญฺโญ) และบุคคลอื่น ๆ ที่มีความใกล้ชิด ที่เคยร่วมงานด้านอนุรักษ์ป่าไม้กับพระโสภณพัฒนาคม (ศรีเหลา อคฺคปญฺโญ) ประกอบด้วย พระครูสิริจันทประโชติ พระครูกิตติปัญญาวุฒิ พระครูภัทรกิจไพศาล พระครูศรีปิยโกศล นายสายดิ่ง สุกุลนา และนายพีระพันธ์จันทร์เที่ยง นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ใช้วิธีสังเกตแบบมีส่วนร่วมอีกด้วย

ผลการศึกษา

จากการศึกษาผู้วิจัยได้แบ่งบทบาทของพระโสภณพัฒนาคม (ศรีเหลา อคฺคปญฺโญ) ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ ออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ บทบาทด้านการปลูกฝังจิตสำนึก การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ บทบาทด้านการเป็นผู้นำ บทบาทด้านการประชาสัมพันธ์ บทบาทการประสานงานภาครัฐกับประชาชน บทบาทการป้องกันการรุกรานตัดไม้ทำลายป่า และบทบาทด้านการฟื้นฟูสภาพป่า ซึ่งในแต่ละบทบาทมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

บทบาทด้านการปลูกฝังจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

พระโสภณพัฒนาคม (ศรีเหลา อคฺคปญฺโญ) (สัมภาษณ์, 2559) ได้กล่าวถึงจุดเริ่มต้นในบทบาทด้านการปลูกฝังจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน คือ การเข้าไปปลูกฝังจิตสำนึกให้กับชาวบ้านในชุมชน ทั้งที่อาศัยอยู่ตามเชิงเขาและพื้นที่ราบ โดยคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคลตามพื้นฐานของแต่ละท้องถิ่น และใช้เทคนิคการพูดสื่อสารแตกต่างกันออกไปโดยมีจุดหมายเดียวกันคือเพื่อให้ชาวบ้านมีจิตสำนึกและเห็นความสำคัญของป่าไม้ แนะนำให้ชาวบ้านรู้ว่าป่าไม้มีคุณค่าต่อชีวิตทุกชีวิตอย่างไร เช่น ป่าเป็นแหล่งเกิดของน้ำ ป่าทำให้ดินอุดมสมบูรณ์ และที่เน้นเป็นพิเศษก็คือป่าเป็นแหล่งให้ชีวิตแก่มนุษย์ทุกคนตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน กล่าวคือ ถ้าไม่มีป่า ก็ไม่มีมนุษย์ท่านมักจะเปรียบเทียบให้ชาวบ้านเห็นว่า “ในเมื่อป่ามีคุณค่าและให้ทุกสิ่งทุกอย่าง แก่เรา แล้วเหตุใดเราจึงไม่เห็นคุณค่าของป่าบุญคุณของพ่อแม่ ญาติพี่น้องเรารับรู้หมด แต่ป่าไม้ซึ่งมีบุญคุณยิ่งกว่าญาติผู้ใหญ่ของเรา แต่ทว่าเรากลับไม่รู้บุญคุณเลย ชีวิตของเราอาจขาดญาติผู้ใหญ่ได้ แต่เราขาดป่าไม้ไม่ได้ หรืออาจขาดครูอาจารย์ได้แต่เราขาดจากป่าไม้ไม่ได้” ท่านได้แสดงบทบาทของพระนักอนุรักษ์อย่างเต็มตัว ได้อุทิศตนในการพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการพิทักษ์ป่าไม้และต้นน้ำลำธาร ซึ่งได้ใช้วิธีการที่หลากหลายรูปแบบในการปลูกจิตสำนึกให้ชาวบ้านเห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งทำให้ประสบความสำเร็จและเป็นต้นแบบในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมแก่สังคม อาจสรุปได้ดังนี้

- 1) กำหนดเขตวัดให้เป็นเขตอภัยทาน และพัฒนาบริเวณวัดให้มีบรรยากาศร่มรื่น สวยงามเป็นธรรมชาติด้วยร่มเงาของต้นไม้ เพื่อเป็นแบบอย่างในการดูแลรักษาต้นไม้
- 2) ศึกษาถึงปัญหาเพื่อดำเนินการแก้ไข และเทศนาสั่งสอนชาวบ้านให้หยุดการทำลายป่าพร้อมกับอธิบายถึงโทษของการตัดไม้ทำลายป่า และชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการรักษาป่าให้คงความสมบูรณ์ไว้พร้อมกับให้คำปรึกษาแนะนำ
- 3) สร้างจิตสำนึกให้ชาวบ้านเกิดความรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ที่อยู่รอบตัว และให้มีการอนุรักษ์ไว้เพื่อลูกหลานของตนต่อไป
- 4) พัฒนาคุณภาพป่าไม้ที่ถูกทำลาย ด้วยการร่วมมือกันปลูกป่าเพื่อทดแทนป่าไม้ที่ถูกทำลายไป โดยจัดโครงการป่าไม้ในวันสำคัญ ๆ ของชาติและศาสนาจัดตั้งกองผ้าป่าต้นไม้ และการอนุรักษ์พันธุ์ไม้
- 5) ก่อตั้งกลุ่มอนุรักษ์ป่าไม้ โดยให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการดำเนินกระบวนการอนุรักษ์ป่าในทุกขั้นตอน เพื่อเป็นแกนนำและแนวร่วมในการอนุรักษ์ป่าให้คงอยู่ต่อไป
- 6) เป็นแกนนำในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เพื่อสร้างความเป็นสิริมงคลให้ชาวบ้านและประยุกต์ใช้พิธีกรรมทางศาสนา ความเชื่อและขนบธรรมเนียมประเพณี เพื่อรักษาทรัพยากรสิ่งแวดล้อมธรรมชาติให้คงอยู่ต่อไป เช่น การสืบชะตาแม่น้ำ ซึ่งพิธีดังกล่าวถือว่าเป็นสื่อที่แสดงให้เห็นถึงสายสัมพันธ์ การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างคนกับธรรมชาติ ซึ่งส่งผลดีต่อระบบนิเวศวิทยา นับว่าเป็นภูมิปัญญาที่เกิดจากการเรียนรู้วิถีชีวิต ในการรักษาป่าต้นน้ำให้คงอยู่ตลอดไป

บทบาทด้านการเป็นผู้นำ

พระโสภณพัฒนอุดม (ศรีเหลา อคฺคปญฺโญ) เป็นพระสงฆ์รูปหนึ่งที่ต้องการพัฒนาสร้างสรรค์ให้ชุมชน สังคม และบ้านเมืองเจริญรุ่งเรือง เมื่อสังคมอยู่ดีมีความสุข ชาวบ้านต่างมีความสุขเช่นกัน เมื่อชาวบ้านอยู่ดีกินดี มีอาชีพ มีวิถีชีวิตที่ดี ย่อมยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของชาวบ้านให้ดีขึ้นได้มีบทบาทในการเป็นผู้นำทางศาสนา เป็นพระนักพัฒนา นักต่อสู้เพื่อปกป้องผืนป่า อันเป็นต้นน้ำลำธารที่หล่อเลี้ยงชีวิตของชาวบ้านจึงทำให้ท่านได้รับการยอมรับเคารพนับถือท่านจากชาวบ้าน สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้นำ เป็นนักบริหารจัดการเพื่อประโยชน์สุขของชาวบ้าน สังคม และประเทศชาติอย่างแท้จริง

บทบาทด้านการประชาสัมพันธ์

พระโสภณพัฒนอุดม (ศรีเหลา อคฺคปญฺโญ) ได้มีบทบาทในการให้ความรู้แก่ชาวบ้านในการสร้างความรู้ความเข้าใจ เพราะท่านเชื่อว่าความไม่เข้าใจต่อทรัพยากรป่าไม้ ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และไม่รู้ว่าจะผลกระทบที่จะตามมาหลังจากป่าไม้หมดสภาพไปแล้วจะมีสภาพเป็นอย่างไร ท่านจึงเป็นสื่อบุคคลที่นำความรู้ ข่าวสาร เกี่ยวกับป่าไม้ และความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้มาถ่ายทอด ให้ชาวบ้านได้รับรู้กัน ซึ่งในการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เหล่านั้นท่านมักจะใช้การพูดบรรยายผสมผสานกับการเทศน์ ท่านยังได้สร้างเครือข่ายของชาวบ้าน ทั้งที่อยู่ในจังหวัดพะเยาและจังหวัดใกล้เคียง เพื่อขยายแนวคิดให้แก่ผู้สนใจเข้ามาเรียนรู้ ทำให้แนวคิดการบวชป่าและสืบชะตาแม่น้ำ เป็นต้นแบบสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจนได้แผ่ขยายกว้างไกลปกป้องผืนป่าและสายน้ำทั่วผืนแผ่นดินไทย จะเห็นได้ว่าท่านได้ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางประสานงานในการติดต่อระหว่างกลุ่มสังคม ทั้งในด้านระดับความรู้ สถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจ ทัศนคติ ความเชื่อ เพราะปัจจัยเหล่านี้อาจจะทำให้เกิดปัญหาในการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน

บทบาทด้านการประสานงานภาครัฐกับประชาชน

พระโสภณพัฒนอุดม (ศรีเหลา อคฺคปญฺโญ) ได้มีบทบาทด้านการประสานงานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคประชาชน ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อย่างเห็นได้ชัดมาตลอดระยะเวลาหลายสิบปี การประสานงานกับ

หน่วยงานภาครัฐไม่เฉพาะแต่นักปกครองส่วนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ หรือองค์กรในพื้นที่เท่านั้น แต่หมายรวมถึงหน่วยงานต่างๆ ที่หลากหลาย ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับประเทศ ส่วนการประสานงานในภาคประชาชน ท่านก็ได้ขอความร่วมมือจากบุคคลใกล้ชิดอย่างกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน ผู้นำชุมชน พระสงฆ์ ประชาชนในพื้นที่และในพื้นที่ใกล้เคียง กลุ่มอนุรักษ์ป่าไม้ในพื้นที่ รวมถึงกลุ่มบุคคลภายนอก นายทุน ตลอดจนภาคเอกชน โดยท่านได้ใช้วิธีการประสานงาน ทั้งการเชิญชวน ขอความร่วมมือ การประกาศประชาสัมพันธ์ด้วยคำพูด การเป็นกระบอกเสียงของผู้แทน การทำหนังสือแจ้ง ด้วยวิธีการประสานงานที่หลากหลาย ความเป็นกันเอง จริ่งจั่งตั้งใจ และการรู้จักเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายของท่านอย่างตรงจุด เหมาะสม จึงส่งผลให้การประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาชนในการร่วมมือกันอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว และประสบผลสำเร็จมาโดยตลอด

บทบาทด้านการป้องกันการรุกรานตัดไม้ทำลายป่า

บทบาทด้านการป้องกันการรุกรานตัดไม้ทำลายป่า นั้น พระโสภณพัฒนาคม (ศรีเหลา อคฺคปณฺโญ) ได้เริ่มจากการชักชวนชาวบ้านในพื้นที่ที่อาศัยอยู่บนภูเขาและอาศัยอยู่ตามพื้นที่ราบเข้ามามีบทบาทนี้ด้วย เพราะท่านเชื่อเสมอว่า หากสามารถทำความเข้าใจให้กับพวกชาวบ้านในพื้นที่ได้ เราก็จะได้พวกเขาเหล่านั้นมาเป็นแนวร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ด้วย ซึ่งนอกจากจะเป็นการหยุดยั้งพวกชาวบ้านไม่ให้ตัดไม้ทำลายป่าแล้ว ยังก่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ และความสงบสุขของประชาชนการป้องกันการรุกรานตัดไม้ทำลายป่าของท่านอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งถือว่าท่านเป็นผู้ริเริ่มทำเป็นบุคคลแรกของโลกก็ว่าได้ คือ พิธีกรรมการบวชต้นไม้ ซึ่งเป็นแนวทางการปฏิบัติที่นำเอาความคิดและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา การเคารพต่อวิญญาณ อำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และอำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติ มาเป็นเครื่องกำหนดความหมายทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์กับป่าไม้ ความคิดและหลักการทางพระพุทธศาสนา ที่เข้ามาเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมและความสัมพันธ์ดังกล่าว ได้แก่ ความคิดเรื่องความมีบุญคุณ และความกตัญญูรู้คุณ การตอบสนองสิ่งที่มีคุณโดยเชื่อกันว่า ต้นไม้ เป็นสิ่งที่มีคุณประโยชน์ต่อชีวิตมนุษย์ มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ปกปักรักษาอยู่ ส่วนผ้าเหลือง (ผ้ากาสาวพัสตร์) เป็นสัญลักษณ์ของผู้มีศีลที่มีความสวามีและความสงบ ผู้ครองผ้าเหลืองจึงเป็นผู้ที่มีความบริสุทธิ์เพียบพร้อม ต้นไม้ที่ถูกมัดด้วยผ้าเหลืองจึงเสมือนว่าเป็นต้นไม้ที่ถูกบวชแล้ว เป็นต้นไม้ที่ศักดิ์สิทธิ์ไม่ควรตัดทำลาย จึงได้มีพิธีกรรมการบวชต้นไม้ขึ้นซึ่งถือว่าเป็นกุศโลบายที่ชาญฉลาดของท่านในการป้องกันการตัดต้นไม้ที่ได้ผล(สัมภาษณ์ พระครูศรีปิโยโกศล, 2559)

บทบาทด้านการฟื้นฟูสภาพป่า

จากบทบาทของพระโสภณพัฒนาคม (ศรีเหลา อคฺคปณฺโญ) ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ ทั้ง 6 ด้าน ไม่ว่าจะเป็นบทบาทด้านการปลูกฝังจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ บทบาทด้านการเป็นผู้นำบทบาทด้านการประชาสัมพันธ์ บทบาทด้านการประสานงานภาครัฐกับประชาชน บทบาทด้านการป้องกันการรุกรานตัดไม้ทำลายป่า และบทบาทด้านการฟื้นฟูสภาพป่า ล้วนแสดงให้เห็นว่าพระโสภณพัฒนาคม (ศรีเหลา อคฺคปณฺโญ) ได้ทุ่มเททั้งแรงกายแรงใจ เพื่อที่จะรักษาผืนป่าของอำเภอแม่ใจไว้ด้วยชีวิตด้วยจิตวิญญาณ ผลงานการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ทั้งหลายได้ถูกเผยแพร่ไปทั่วทุกพื้นที่ของประเทศไทยอย่างเป็นที่ประจักษ์ จนเป็นที่ยอมรับนับถือในความมุ่งมั่นของท่าน และถูกนำไปเป็นแบบอย่างในการปรับใช้ในแต่ละพื้นที่ ด้วยคุณงามความดีของท่านทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนจึงได้เชิดชูประกาศเกียรติคุณ โดยการมอบรางวัลต่าง ๆ เพื่อเป็นเครื่องยืนยันความเป็นสุดยอดของพระนักอนุรักษ์ อาทิ รางวัลคนดีศรีสังคม จากสถาบันพัฒนาชนบทมูลนิธิหมู่บ้านร่วมกับมูลนิธิหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ และน้ำมันพืชมรกต, รางวัลครูภูมิปัญญาไทยรุ่นที่ 2 (สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม) จากสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, รางวัลลูกโลกสีเขียว ประเภทบุคคลดีเด่น ในด้านความคิดสร้างสรรค์ การฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ จากการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย และการได้รับหนังสือรับรองการจดทะเบียน ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ประเภทงานศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ประเภทผสมผสาน (ใช้ภาษาและไม่ใช้ภาษา) เป็น

สื่อ เรื่อง พิธีบวชต้นไม้ จากกรรมทรัพย์สินทางปัญญา เป็นต้น นี่เป็นเพียงรางวัลส่วนหนึ่งที่ท่านได้รับ นอกจากนี้หน่วยงานจากต่างประเทศยังได้เดินทางมาศึกษาเรียนรู้แนวคิดการอนุรักษ์ป่าไม้จากท่าน และท่านก็ได้เดินทางไปให้ความรู้เล่าประสบการณ์แก่หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศมาโดยตลอด แม้ระยะเวลาจะผ่านมามากหลายสิบปี แต่เจตนาของท่านยังคงดำเนินมาอย่างสม่ำเสมอและจะคงดำเนินต่อไป (สัมภาษณ์, นางสาวดิ่ง สกุลนา, 2559)

ข้อสรุปจากการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

แนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ผลการวิจัยพบว่า พระพุทธศาสนากับทรัพยากรป่าไม้มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดมีแนวคิดที่เอื้ออาทรต่อธรรมชาติ โดยถือว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ธรรมชาติมีความสำคัญและมีความจำเป็น ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ พระพุทธศาสนาสอนให้มองธรรมชาติเป็นสภาพแวดล้อมที่งดงามน่ารื่นรมย์ เป็นปัจจัยหนึ่งของความสุข มองในฐานะเป็นปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนา รวมถึงมองธรรมชาติเป็นสิ่งที่น่าหวาดกลัว นอกจากนั้นแล้วพระพุทธเจ้าได้ให้ความสำคัญต่อธรรมชาติทรงบัญญัติพระวินัยที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ อาทิ 1) ญัตคามวรรค สิกขาบทที่ 1 ญัตคามสิกขาบท ว่าด้วยการพรากญัตคาม 2) ญัตคามวรรค สิกขาบทที่ 9 มหัลลภิกขุวรรค สิกขาบทว่าด้วยการสร้างวิหารใหญ่ 3) ปาตุกาวรรค สิกขาบทที่ 14 และ 4) ขุททกวัตถุ ว่าด้วยเรื่องพระฉัพพัคคีย์จุดไฟเผากองหญ้าเพื่อป้องกันไม่ให้เบียดเบียนทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ในสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ รวมถึงหลักธรรมคำสั่งสอนต่างๆ ของพระพุทธองค์ ที่ทรงแสดงให้เห็นถึงการมีจิตสำนึกที่ดีและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อาทิ ความกตัญญู ความเมตตา ความเคารพยำเกรง ความเพียร ความสุข และความรู้จักประมาณในการบริโภคทรัพยากรป่าไม้

แนวคิดของพระโสภณพัฒน์นอม (ศรีเหลา อคฺคปญฺโญ) ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้

ผลการวิจัยพบว่า มีอยู่ 5 แนวคิดหลัก ซึ่งในแต่ละแนวคิดมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) แนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติ พระโสภณพัฒน์นอม (ศรีเหลา อคฺคปญฺโญ) มองว่าทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อสิ่งมีชีวิตทุกชนิดในโลกโดยเฉพาะมนุษย์ ป่าไม้เป็นที่อยู่ของความหลากหลายทางชีวภาพ ช่วยให้เกิดความชุ่มชื้น ฝนตกต้องตามฤดูกาล เป็นต้นกำเนิดของต้นน้ำลำธาร น้ำช่วยให้ต้นไม้เติบโต ป่าไม้ช่วยรักษาอุณหภูมิของโลก ป่าไม้มีความสัมพันธ์กับสายน้ำและสรรพชีวิตอย่างแนบแน่น ธรรมชาติประกอบด้วยธาตุทั้ง 4 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ความสมดุลทางธรรมชาตินั้น คือการที่ธรรมชาติทรงไว้ซึ่งความพอดีของธาตุทั้ง 4 ผืนป่าจึงเป็น ต้นกำเนิดของชีวิต และเป็นสายน้ำที่หล่อเลี้ยงชีวิต

2) แนวคิดในการวิเคราะห์สาเหตุของการทำลายทรัพยากรป่าไม้ พระโสภณพัฒน์นอม (ศรีเหลา อคฺคปญฺโญ) ได้สังเกตเห็นว่า ความแห้งแล้งที่ได้เข้ามาแทนที่ความอุดมสมบูรณ์ในอดีตเกิดจากชาวบ้านบุกรุกถางป่าเพื่อทำมาหากิน ส่วนชาวเขาได้บุกรุกถางป่าเพื่อสร้างที่อยู่อาศัย ทำไร่ ทำสวน ส่วนมากแล้วคนเหล่านี้จะทำลายป่า เพราะความยากจนและไม่มีทางเลือกที่จะประกอบอาชีพอื่น อีกทั้งยังมีธุรกิจได้อาศัยชาวบ้านเป็นเครื่องมือ ให้มีการทำลายป่าเพื่อใช้พื้นที่ปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง ฯลฯ การทำลายป่าเป็นไปตามยะถากรรม ไม่เลือกที่ไม่ว่าจะเป็นต้นน้ำลำธารหรือภูเขา

3) แนวคิดเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาทรัพยากรป่าไม้ที่ถูกทำลาย พระโสภณพัฒน์นอม (ศรีเหลา อคฺคปญฺโญ) มองว่าทรัพยากรป่าไม้มีความสำคัญต่อมนุษยชาติ เพราะเป็นแหล่งรวมของปัจจัยสี่ เป็นศูนย์รวมของสิ่งมีชีวิต เมื่อทรัพยากรป่าไม้ถูกทำลาย หรือมีจำนวนลดลง ก็จะส่งผลให้สิ่งมีชีวิตโดยเฉพาะมนุษย์ดำรงชีวิตอยู่อย่างยากลำบาก ดังนั้นจึงต้องหาวีธีที่จะฟื้นฟูสภาพป่าไม้ให้สมบูรณ์ดังเดิม เพื่อให้ทุกชีวิตสามารถพึ่งพาอาศัยและอยู่รอดได้ แนว

ทางการแก้ปัญหาคือให้ผู้เกี่ยวข้องทุกระดับ โดยเฉพาะพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน และประชาชน ได้ร่วมมือกันอนุรักษ์และฟื้นฟูธรรมชาติจึงจะประสบผลสำเร็จได้ โดยเฉพาะการสอนให้คนรู้และเข้าใจถึงคุณค่าและความหมาย ของสิ่งต่างๆ ที่มีต่อชีวิต รวมทั้งการกตัญญูรู้คุณ และการมีชีวิตอยู่ด้วยความรู้สึกสำนึกถึงบุญคุณและไม่ทำลายทรัพยากรป่าไม้ซึ่งเป็นสิ่งที่ให้คุณต่อชีวิต

4) แนวคิดในการดำเนินงานแก้ไขปัญหาระบบการป่าไม้ พระโสภณพัฒน์นอม (ศรีเหลา อคฺคปญฺโญ) มองปัญหาที่เกิดขึ้นว่ามีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับปัจจัยหลาย ๆ อย่าง เนื่องจากท่าน ได้เห็น ได้สัมผัส และคลุกคลีอยู่กับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นโดยตลอด ดังนั้นแนวคิดและความตั้งใจในการที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหาระบบการป่าไม้นั้น จำเป็นต้องแก้ไขที่มนุษย์ รวมทั้งทัศนคติ และความต้องการ ท่านจึงต้องเป็นผู้นำทางความคิด ผู้นำทางจิตวิญญาณ และเป็นผู้สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้เกิดขึ้นกับคนทุกระดับ

5) แนวคิดในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ พระโสภณพัฒน์นอม (ศรีเหลา อคฺคปญฺโญ) ได้คิดหาวิธีการหลายรูปแบบที่จะรักษาทรัพยากรป่าไม้ ไม่ว่าจะเป็นการปลูกป่า การจัดงานทอดผ้าป่าพันธุ์ไม้ รวมถึงการอาศัยพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการอนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ อย่างพิธีการบวชป่า และพิธีการสืบชะตาแม่น้ำ ซึ่งพิธีกรรมเหล่านี้ได้ถูกถ่ายทอด และเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ใกล้เคียง และทั่วทุกภูมิภาค

บทบาทของพระโสภณพัฒน์นอม (ศรีเหลา อคฺคปญฺโญ) ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้

ผลการวิจัยพบว่า สามารถแบ่งออกเป็น 6 ด้าน ซึ่งในแต่ละบทบาทมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) บทบาทด้านการปลูกฝังจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ พระโสภณพัฒน์นอม (ศรีเหลา อคฺคปญฺโญ) ได้เข้าไปปลูกฝังจิตสำนึกให้กับชาวบ้านในชุมชน ทั้งที่อาศัยอยู่ตามเชิงเขา และพื้นที่ราบ โดยคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคล และใช้เทคนิคการพูดสื่อสารแตกต่างกันออกไป โดยมีจุดหมายเดียวกันคือ เพื่อให้ชาวบ้านมีจิตสำนึก และเห็นความสำคัญของป่าไม้ในการเทศนา การจัดอบรมสัมมนา หรือการบรรยายธรรมสั่งสอนชาวบ้านเนื่องในโอกาสต่าง ๆ

2) บทบาทด้านการเป็นผู้นำ พระโสภณพัฒน์นอม (ศรีเหลา อคฺคปญฺโญ) ได้ดำเนินการก่อสร้างเสนาสนะบูรณปฏิสังขรณ์ทั้งภายในวัด และสาธารณะประโยชน์แก่สถานที่ต่าง ๆ รวมถึงการพัฒนาชุมชนในด้านจิตใจ ด้านการเผยแผ่ ท่านได้ดำเนินการเผยแผ่หลักธรรมแก่ประชาชนทั่วไปโดยออกอบรมแบบพระธรรมทูต นอกจากนั้นแล้วยังออกเผยแผ่ธรรมให้แก่ชาวเขา แนะนำให้รู้จักโทษของยาเสพติด และภัยจากการตัดไม้ทำลายป่า การทำไร่เลื่อนลอย ด้านการศึกษาท่านได้สนับสนุนส่งเสริมการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรมอย่างต่อเนื่อง โดยได้มอบทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร นักเรียนชั้นต่าง ๆ ในเขตอำเภอแม่ใจ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ หลวงพ่อให้ความสำคัญแก่ชุมชนเป็นอย่างมาก

3) บทบาทด้านการประชาสัมพันธ์ พระโสภณพัฒน์นอม (ศรีเหลา อคฺคปญฺโญ) ได้มีบทบาทในการให้ความรู้แก่ชาวบ้าน ในการสร้างความรู้ความเข้าใจ ท่านจึงเป็นสื่อบุคคลที่นำความรู้ ข่าวสาร เกี่ยวกับป่าไม้ และความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้มาถ่ายทอดให้ชาวบ้านได้รับรู้กัน ซึ่งในการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ที่ท่านมักจะใช้การพูดบรรยายผสมผสานกับการเทศนา ทั้งในโอกาสสำคัญที่มีคนจำนวนมาก คนบางกลุ่ม หรือพูดคุยระหว่างบุคคลเมื่อพบปะตลอดจนการเรียกประชุมคณะสงฆ์ ประชุมผู้นำชุมชน ประชุมชาวบ้าน การจัดอบรมสัมมนาให้ความรู้กับคนในท้องถิ่น และคนทั่วไปตามแต่วาระโอกาส โดยในการประชาสัมพันธ์เรื่องดังกล่าวท่านก็มักจะยกตัวอย่างรูปภาพ ภาพฉาย สื่อวิดีโอ เพื่อใช้ประกอบในการให้ความรู้แก่ผู้ฟังให้เข้าใจมากยิ่งขึ้นด้วยมีการจัดบอร์ดนิทรรศการเคลื่อนที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เมื่อมีงานสำคัญ และจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ที่วัดโพธาราม เพื่อเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของท่านให้ผู้ที่สนใจทั่วไปมาศึกษาดูงาน

4) บทบาทด้านการประสานงานภาครัฐกับประชาชน พระโสภณพัฒนโดม (ศรีเหลา อคฺคปญฺโญ) ได้มีการปรึกษาหารือกับผู้นำชุมชน กลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งบุคคลกลุ่มนี้จะเป็นกระบอกเสียงแทนท่านไปพูดคุยกับชาวบ้านอีกทอดหนึ่ง ผ่านทางหอกระจายข่าว และการบอกปากต่อปาก ทำให้ชาวบ้าน ให้ความร่วมมือในกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เป็นอย่างดี การทำงานร่วมกับกลุ่มฮักป่าศรีถ้อย ซึ่งเป็นองค์กรชุมชนในการรักษาป่าในตำบลศรีถ้อย อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา ที่เกิดจากการรวมตัวกันของกลุ่มคนที่มีความสนใจในเรื่องป่า ในขบวนการคัดค้านการสัมปทานทำไม้ การประสานงานกับพระภิกษุสามเณรในการช่วยเป็นกระบอกเสียงและร่วมมือในการอนุรักษ์ป่าไม้ โดยท่านได้ใช้วิธีการชักชวนพระสงฆ์รูปอื่น ๆ มาช่วยเหลืองานด้านนี้อยู่เสมอ

5) บทบาทด้านการป้องกันการรุกรานตัดไม้ทำลายป่า พระโสภณพัฒนโดม (ศรีเหลา อคฺคปญฺโญ) ได้เริ่มจากการชักชวนชาวบ้านในพื้นที่ทั้งที่อาศัยอยู่บนภูเขาและอาศัยอยู่ตามพื้นที่ราบให้เข้ามามีบทบาทนี้ด้วย เนื่องจากในอดีตชาวบ้านมักจะบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อประกอบอาชีพทำการเกษตรตัดไม้ทำลายป่า ถางป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอย จนป่าเสื่อมโทรมไปมาก ท่านจึงได้เข้าไปพูดคุย ให้ความรู้ สร้างความเข้าใจ เกี่ยวกับความสำคัญของป่าไม้ แม่น้ำลำธาร พร้อมกับช่วยแนะนำอาชีพการทำเกษตรที่ยั่งยืนให้กับผู้นำชุมชน และชาวบ้าน

6) บทบาทด้านการฟื้นฟูสภาพป่าพระโสภณพัฒนโดม (ศรีเหลา อคฺคปญฺโญ) ได้เกิดขึ้นหลังจากป่าไม้ในพื้นที่เสื่อมโทรมและถูกทำลาย ขาดความสมดุลทางระบบนิเวศวิทยา เมื่อเกิดภาวะความแห้งแล้งท่านจึงได้คิดแก้ปัญหา โดยการนำพาคณะสงฆ์ หน่วยงานราชการ ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน ตลอดจนนักเรียนไปปลูกป่าเสริมทดแทนป่าไม้ที่ถูกทำลาย เพื่อฟื้นฟูสภาพป่าเร่งปรับสภาพให้กลับมามีความอุดมสมบูรณ์ ให้สภาพป่ามีความสมดุลกัน และให้เกิดร่มรื่นเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารเหมือนดังอดีต และได้มีการกำหนดว่าควรจะมาปลูกป่าน้อยปีละ 1 ครั้งเพื่อเป็นการฟื้นฟูป่า

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ทำให้ทราบว่ายังมีประเด็นที่น่าสนใจศึกษาเพื่อทำวิจัยต่อไป ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

- 1) ควรมีการอบรมพัฒนาเกี่ยวกับการปลูกฝังแนวคิด ตลอดถึงทักษะและความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อย่างถูกต้อง ให้แก่พระสงฆ์และประชาชนทั่วไป
- 2) ควรมีการส่งเสริมให้หน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในสังคมเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
- 3) ควรให้การสนับสนุน ยกย่องเชิดชูเกียรติแก่หน่วยงานหรือบุคคล ที่มีผลงานในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้ปรากฏต่อสังคม

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาในลักษณะการเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์ในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
- 2) ควรศึกษาในลักษณะการเปรียบเทียบการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพระพุทธศาสนาหมหายาน
- 3) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดของศาสนาต่าง ๆ กับพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับธรรมชาติและ การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยเน้นการศึกษาจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิของศาสนานั้น ๆ
- 4) ควรมีการศึกษาความพึงพอใจของราชการและประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ทั้งในปัจจุบัน และอนาคต

เอกสารอ้างอิง

ปณฺธูฉาง จันทรบุณฺญเรือง. “พฤติกรรมกาเปิดรับสื่อ ความรู้ จิตสำนึกกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนในจังหวัดเลย”.วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย:สถาบันราชภัฏเลย, 2541.

สัมภาษณ์. นายสายดิ่ง สุกุลนา. กำนันตำบลศรีถ้อย อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา, 19 กุมภาพันธ์ 2559.

สัมภาษณ์. พระครูศรีปิยโกศล. เจ้าคณะตำบลแม่สุก เจ้าอาวาสวัดตาลถ้อย ตำบลแม่สุก อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา, 23 กุมภาพันธ์ 2559.

สัมภาษณ์. พระโสภณพัฒน์นอม (ศรีเหลา อคฺคปญฺโญ). รองเจ้าคณะจังหวัดพะเยากิตติมศักดิ์เจ้าอาวาสวัดโพธาราม ตำบลศรีถ้อย อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา, 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2559.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **ครุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 2 ภาคเหนือ**.พิมพ์ครั้งที่ 2.กรุงเทพมหานคร: ครุสภาลาดพร้าว, 2545.